

Handelsavtale med Kina – noen observasjoner og vurderinger

Notat februar 2020

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Sammendrag

I løpet av inneværende år skal Norge ha forhandlet ferdig en handelsavtale med Kina. Denne gangen møter vi mer selvsikre kinesere enn hva tilfellet var da forhandlingene ble brutt i 2010. Ikke så rart. Kinas BNP har i mellomtiden fordoblet seg. I dette notatet ser vi nærmere på Kinas situasjon internasjonalt og hvordan USA og EU forholder seg til Midtens Rike.

En stor grad av årvåkenhet er påkrevet i arbeidet med handelsavtalen med Kina. Den globale klimautfordringen tilsier et godt samarbeid med Midtens Rike. Samtidig må Norge se til at vi ikke lar oss påvirke til å mene ting vi ikke mener når kineserne legger press på oss i en slik retning.

Innhold

1. Innledning	4
2. Litt om relasjonen mellom Kina og Norge de siste tolv årene	5
3. Finnes det en verdensorden som beskytter små land?	6
4. Arktisk råd – fint for Norge	7
5. Rettigheter er et ord som selger dårlig i Kina.....	9
6. Litt om relasjonen mellom Kina og EU	10
7. Kina og WTO.....	13
8. Nærmere om tre kinesiske direkteinvesteringer i Skandinavia	15
9. ... og om bygging av to broer	17
10. Hva nyere forskning har å si om saken.....	20
11. Noen avsluttende merknader	21

1. Innledning

Vi lever i en urolig og lite oversiktlig verden. Nesten så man lengter tilbake til Den kalde krigens dager. Det var mye å engste seg over den gangen også. Men etter hvert vente vi oss til situasjonen. Vi kjente oss selv; hvem som var venner; hvem som var fiender. Det gav en form for forutsigbarhet og stabilitet. Rett nok avbrutt av dramatiske hendelser som luftbroen til Berlin i 1948-49, Korea-krigen 1951-53, Cuba-krisen høsten 1962, president Nixons overraskende besøk til Maos Kina i februar 1972, Berlin-murens fall i 1989 og oppløsningen av Sovjetunionen i romjula 1991, for å nevne noen. De to siste markerte slutten på den kalde krigen.¹

I desember 1978 fant det sted en skjellsettende begivenhet i Kina. Deng Xiaoping, som Mao flere ganger hadde latt i stikken, men likevel holdt sin beskyttende hånd over, ble de facto Kinas ubestridte leder, vel to år etter Maos død. Dengs program var stort. Gjenreisningen av Midtens Rike. Men denne gjenreisningen skulle ikke skje gjennom Maos kontinuerlige revolusjon, men ved jevn og solid vekst i landets produksjon. Blant annet ved Kinas inntreden i den globale økonomien. Det pragmatiske fikk forrang fremfor det ideologiske; la katta ha den farge hun vil, bare hun fanger mus, som Deng uttrykte det.

I dag – vel førti år senere – må vi erkjenne at Kina er på god vei til å nå sitt mål, nå uttrykt som Den kinesiske drøm, og satt ord på av Xi Jinping som “the Great Rejuvenation of the Chinese Nation”. I 2049, når hundreårsdagen for opprettelsen av Folkerepublikken Kina skal feires, kan Kina ha passert USA som den ledende økonomiske stormakten i verden. Og like viktig, hvis drømmen skal bli oppfylt, Taiwan skal være gjenforenet med moderlandet, etter at denne øya ble skilt fra Fastlands-Kina ved revolusjonen i 1949. Kina vil da ha innfridd sitt mål, nemlig å ta tilbake sin rettmessige plass i verden. Som Midtens Rike.

Deng avskrev ikke det ideologiske, men lot det heller ikke spille noen fremtredende rolle. At Partiet skulle ha monopol på makten, stod imidlertid fast.

Med Xi stiller saken seg ganske annerledes². Under Xis styre, som har vart i syv år, har ideologi igjen kommet høyt opp på dagsorden. Ikke bare hva *kinesere* sier, gjør og mener. Også hva *folk i andre land* skal si og mene om Kina, legger Xi vekt på. Det gjør arbeidet med å få på plass noe

¹ Takk til Ebba Boye, Per-Christian Endsjø, Lars Jonung, Max-Emil Mohn King, Stig Stenslie, Arent Skjæveland, Kjell Stenstadvold og Carsten Tank-Nielsen for gode kommentarer og nyttige innspill. Gjenværende feil og mangler er mitt ansvar alene.

² Xi Jinping overrasket både Kina og resten av verden da han høsten 2017 lyktes med å oppheve regelen om at landets president må nøye seg med to ganger fem år i jobben. Denne regelen innførte Deng i lys av de ulykkene Mao førte over land og folk ved å bli sittende på livstid, etter først å ha beseiret Chiang Kai-Shek som flyktet med sine folk til Formosa, som nå heter Taiwan. Xi fremstår med en makt som ingen ledere i Kina utenom Mao og Deng har vært i nærheten av å ha.

så prosaisk som en handelsavtale vanskeligere. Hvilket krever en særlig stor grad av årvåkenhet hos norsk embetsverk og norske politikere som nå forhandler frem en handelsavtale med Kina.

I en urolig og uoversiktlig verden er det viktigere enn ellers å ha flere opsjoner eller muligheter. Unngå å ende opp i et hjørne som begrenser handlingsrommet. Det krever en klar strategi, med tilstrekkelig fleksibilitet til at vi kan spille inn nye initiativ for å beskytte våre kjerneverdier, uten å gi uheldige bindinger.

Et USA der president Trump nylig ble stilt for riksrett, et EU der 27 land sliter med å finne frem til omforente oppfatninger som gir rom for større styringsdyktighet og mer makt globalt, og et fremvoksende Kina med drømmen om å gjeninnta sin posisjon som Midtens Rike, er bakteppet for det arbeidet som nå foregår i Norge, med sikte på å få på plass en handelsavtale med Beijing.

2. Litt om relasjonen mellom Kina og Norge de siste tolv årene

I september 2008 kom forhandlingene om en handelsavtale mellom Kina og Norge i gang. Omtrent samtidig startet Sveits og Island med tilsvarende bilaterale forhandlinger. Egentlig litt underlig. For de tre EFTA-landene, gjerne sammen med Liechtenstein, det fjerde, har for vane å forhandle under ett når nye frihandelsområder skal etableres. Men Kina ville det annerledes. Vi ser det samme i dagens USA. Den store kan lett dominere den lille, særlig når den lille står alene.

I april 2013 inngikk Island, som det første land i Europa, en frihandelsavtale med Kina. I en briefing fra Europaparlamentet noen måneder senere, står dette å lese³:

“... the tiny size of Iceland's market and the fact that the agreement does not provide low-tariff entry for China's products onto other European markets raises questions over China's motives. In particular, it is suggested that China is using this FTA to promote its strategic goals, such as obtaining better access to shipping routes through the Arctic or to natural resources extracted in the region.”

Noen måneder senere var Sveits i mål med sin frihandelsavtale med Kina. For Norge gikk forhandlingene greit i starten – åtte runder frem til høsten 2010. Men så var det bråstopp.

³[http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130631/LDM_BRI\(2013\)130631_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130631/LDM_BRI(2013)130631_REV1_EN.pdf)

Nobels fredspris til den kinesiske dissidenten Liu Xiaobo "... for hans lange og ikke-voldelige kamp for sentrale menneskerettigheter i Kina",⁴ var mer enn lederskapet i Kina kunne tåle.

Etter fredsprisen forsvant arbeidet med en handelsavtale ned i fryseboksen sammen med det meste annet som hadde med samkvemmet mellom Norge og Kina å gjøre. Her ble avtalen værende i seks år. Etter at en "forsoning" hadde funnet sted i desember 2016, der Norge blant annet gjorde det klart at vi ville godta Kinas "kjerneinteresser", ble, på kinesisk initiativ, arbeidet med en handelsavtale mellom de to landene tatt opp igjen. Utgangspunktet for dette arbeidet var de forutgående åtte forhandlingsrundene. Fryseboks bildet passer fint – "varene" holdt seg godt i frosset tilstand.

Etter at Norge hadde gjort sine hoser grønne hos lederne i Kina med besøk av både Konge og Statsminister, med tilhørende store delegasjoner og høy sigarføring – om det ikke var for at sigarer er ut – fant den niende forhandlingsrunden sted i august 2019. Noen nye temaer er med på listen, som klima og miljø, e-handel samt offentlige anskaffelser.

3. Finnes det en verdensorden som beskytter små land?⁵

Vår posisjon som selvstendig nasjon bygger på systemet som ble nedfelt ved freden i Westfalen i 1648. Da ble tredveårskrigen brakt til ende. Det Westfalske system som fulgte, var basert på suverenitet for det enkelte land, formell likeverd og territorialhøyhet⁶ til alle stater uansett størrelse. Stater skulle kunne samarbeide enten de var papister eller lutheranere. Indre forhold var statsledelsens ansvar.

Disse ideene ble lagt til grunn da FN ble opprettet, og samtidig ble det bygget ut et sett av multilaterale avtaler som formaliserte et omfattende samarbeid som i en viss grad beskar statenes individuelle handlefrihet gjennom et overnasjonalt regelverk med besluttede, dømmende og sanksjonerende bestemmelser. Avtalene som i sum har virket til å stimulere økonomisk vekst og utvikling i verden, har gitt små land beskyttelse og i særlig grad vært til fordel for dem.

Vi liker å tenke på Norge som et land med høy moral og de beste intensjoner. Når vi opptrer alene, går det likevel ikke alltid så bra. For Norge er det helt sentralt med et verdensomfattende nett av multilaterale avtaler. Det sikrer oss likebehandling. Når USA nå i stigende grad ser ut

⁴ <https://www.nobelpeaceprize.org/no/Prisvinnere/Prisvinnere2/2010>

⁵ Takk til Per-Christian Endsjø for solid hjelp til å skrive dette og det neste avsnittet.

⁶ I Wikipedia leser vi: "Territorialhøyhet er et juridisk begrep som betegner statenes rett til å utøve tvang på eget territorium. Tvangen utøves ved jurisdiksjon i form av lovgivning, å avsi dommer og å foreta annen type tvang (for eksempel politimyndighet). Staten kan ikke utøve jurisdiksjon på andre staters territorium."

til å foretrekke bilaterale avtaler på bekostning av de multilaterale, er det en utvikling vi i Norge har grunn til å engste oss over. I en slik prøvende periode bør vi bevisst bruke de multilaterale avtalenes sanksjonsbestemmelser i stedet for selvstendige utfall overfor land vi mener bryter avtalenes bestemmelser og intensjoner. “Going it alone” i utenrikspolitikken fører sjelden frem for et lite land.⁷ Selv om det kan være fristende å høste kortsiktige innenrikspoliske gevinster av en slik politikk.

4. Arktisk råd – fint for Norge

Med lave tollsatser i utgangspunktet har Norge lite å tilby Kina når vi ber om at Kina setter ned sine. Her gjelder vel noe av det som ble anført for Island, nemlig at Kina ser på en frihandelsavtale med Norge som en måte å fremme andre strategiske mål på. Som for eksempel den planlagte Polar Silk Road for skipsfarten. I løpet av noen få år vil det være en realitet med “den nye Suezkanalen” der det vestlige utløpet – eller inngangen østover – blir åpningen mellom fastlands-Norge og Svalbard. Ruten fra havner i Kina til havner i Nord-Europa er betydelig kortere når skipene kan sette kurs øst- og nordover rundt Russland og Norge gjennom Nordøstpassasjen enn når de seiler syd- og vestover gjennom Sør-Kinahavet, rundt India og gjennom Suezkanalen.

Den arktiske handelsruten er bakt inn i Xi Jinpings store Belt and Road Initiative (BRI) eller, som det heter i en artikkel i South China Morning Post⁸ i oktober 2017;

“Rail links to Moscow and sea routes through the Malacca Strait are fully capable of carrying the volumes China needs, but Beijing seeks to shift risk away from the Suez Canal, the Malacca Strait and Russia... The Arctic route is logistically much quicker than the New Silk Road rail route, and administratively easier to manage, with public international law being applied to ocean transport, not national or European Union laws.”

Bemerk siste setningen her, at den arktiske ruten faller under “... international law” snarere enn “... national or European laws”, som det virker som Kina setter pris på.

⁷ Bemerk dog hvor dyktig islendingene var i sin ”torskekrig” mot Storbritannia som toppet seg med Islands utvidelse av sin fiskerigrænse til 50 nautiske mil i 1972.

⁸ <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2116273/arctic-link-reveals-full-scope-chinas-belt-and-road>

I det store bildet innebærer BRI at Kina bygger infrastruktur og fabrikker i andre land, fabrikker der kineserne selv gjerne står for en stor del av produksjonen, og der mye av det som produseres eksporteres tilbake til Kina.

I januar 2018 la den kinesiske regjeringen frem meldingen “China’s Arctic Policy”. Her skriver man at Kina er en “nær-arktisk” stat. Men hva er det? I denne sammenhengen er det kun to typer stater; de åtte arktiske, og alle de andre. Å innføre begrepet “nær-arktisk”, kan virke som en form for tilsnikelse som bør avvises av de rettmessige arktiske.

I meldingen står det blant annet om hvordan Kina kan gjøre bruk av ressurser i Arktis, inklusive fisk og energi, på en “legal and reasonable basis”. Slike uklare og ulne formuleringer bringer tankene hen på konfliktene vi i dag ser i Sør-Kinahavet. Og krever årvåkenhet fra Norge og de syv andre arktiske landene.⁹

Hele “China’s Arctic Policy”-meldingen oser av velvilje:

“In order to realize the above-mentioned policy goals, China will participate in Arctic affairs in accordance with the basic principles of “respect, cooperation, win-win result and sustainability”.¹⁰

Ved nøyere gjennomlesning – og neppe overraskende – ser man klart at hva som gavner kinesiske foretak, og Kina som nasjon, politisk og økonomisk, hele veien, er det sentrale.

Med Kinas økende interesse for nordområdene blir Norge viktigere for Kina. Rett nok har Kina observatørstatus i Arktisk råd, men beslutningene som fattes i denne mellomstatlige organisasjonen, som har som mandat å bidra til bærekraftig utvikling og beskyttelse av miljøet i Arktis, er ikke kineserne med på.

Etter møte på ministernivå i Rådet i Rovaniemi i mai 2019 måtte Finlands utenriksminister konstatere at beslutningene for første gang ikke var enstemmige; USA ville ikke signere på den delen av teksten som omhandler klimaendringer. Denne uenigheten passer trolig kineserne bra – ikke at man ikke tar klima på alvor, men at USA er på kollisjonskurs med tradisjonelle allierte. Trolig var det viktigere at USAs utenriksminister Mike Pompeo gjorde seg til en sterk talsmann for utvikling og bruk av de internasjonale vannveiene i NØ- og NV-passasjene. Det peker hen på at Arktisk råd kan få en annen og utvidet betydning for sine medlemmer.

⁹ Se <https://qz.com/1189982/china-wants-to-build-a-polar-silk-road-in-the-arctic/>

¹⁰ http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm

Svært mye av NØ-passasjen vil gå gjennom russisk territorialfarvann (både indre farvann og innenfor 12 milsgrensen). Havrettskonvensjonen åpner for "uskyldig gjennomfart" eller transittgjennomfart i stredestatens sjøterritorium. Stredestaten har imidlertid rett til å sette et regelbasert regime for assistanse, berging, søk og miljøbeskyttelse.

Kina vil antakelig ha de største kommersielle gevinstene av en ny og kortere seilingsled, mens Russland vil søke å høste optimalt fra sin "kanaldrift". Norge har trolig en posisjon hvor våre initiativ kan gi oss gode forhandlingskort i forhold til begge landene. Hvilke krav vil Kina spille ut mot oss? Kirkenes som en kinesisk entrepôt til Europa, med fasiliteter på Svalbard og/eller jernbaneforbindelse til Rovaniemi?

5. Rettigheter er et ord som selger dårlig i Kina

Temaet arbeidstakers rettigheter, som jo ikke er uvesentlig for like konkurranseforhold – jamfør begrepet "sosial dumping" – er også fremme i samtale, men vil ikke være del av den endelige handelsavtalen mellom Norge og Kina. I stedet vil man ha en egen protokoll der avtaler om slike ting felles ned. Hvorfor denne særbehandlingen av et så sentralt og greit tema som rettigheter for arbeidstakere?

Rettigheter er ikke noe populært ord i et diktatur. Det kan virke begrensende på hva de som bestemmer kan bestemme. Dessuten, uttrykket rettigheter for arbeidstakere kan lett gi assosiasjoner til begrepet menneskerettigheter, noe fredsprisvinneren fra 2010 var en ledende eksponent for.

I 1975 skrev Sovjetunionen under på Helsingfors-avtalen, der menneskerettigheter, inkludert ytrings-, forsamlings- og organisasjonsfrihet, stod sentralt. Helsingfors-komiteen i Moskva ble stiftet året etter. Etter hvert vokste den seg til en bredere bevegelse. Med Gorbatsjovs økonomiske reformer og ønske om å skape et mer åpent samfunn, mistet Partiet grepet på folket, og Sovjetunionen gikk sin oppløsning i møte.

Er det én ting Xi Jinping har lært av russerne, så er det at Partiet ikke må slakke på tøylen.

"Government, the military, society and schools, north, south, east and west – the party leads them all,"

fremholder Xi.¹¹ Rettigheter er ikke noe uttrykk lederskapet i Det kinesiske kommunistpartiet vil at kineserne skal ha mer fokus på. Heller ikke i en handelsavtale.

6. Litt om relasjonen mellom Kina og EU

Nylig konstaterte den nyvalgte lederen av EU-Kommisjonen, tyske Ursula von der Leyen, at det Kina som EU møter nå, er langt mer "selvhevdende" enn det Kina man kjente fra tidligere. Kina under Xi ser den kinesiske samfunnsmodell som noe andre land med fordel kan ta etter, er stolte over sin økonomiske fremgang, og vil ikke lenger være passiv mottaker av regler laget av andre.

Kina, mener von der Leyen, er en *system rival*, hvilket fordrer at EU ser med langt strengere øyne på kinesiske bedrifters oppkjøp av europeiske, særlig når det er snakk om avansert teknologi. I april 2019 ble reglene for kinesiske oppkjøp av foretak i EU strammet inn, særlig for fremstøt fra statseide foretak i Kina (SOEs) som gjerne har tilgang på billigere lån, og som kan ha bredere interesser enn de rent forretningsmessige.

Men Kina gir også *økonomiske muligheter* og er i tillegg en *partner* for EU. Kina har fått en mer sentral posisjon i Verdens handelsorganisasjon (WTO), så vel som i kampen for å begrense den globale oppvarmingen som økende utslipp av CO₂ fører til. Kinas økende engasjement har sammenheng med at USA langt på vei har gitt fra seg internasjonalt lederskap på disse to områdene.

Også norske forhandlere som nå jobber med handelsavtalen med Kina, møter mer selvsikre kinesere enn hva tilfellet var da forhandlingene ble brutt i 2010.

Mens Norge forhandler frem en avtale med Kina som omfatter både handel og direkte investeringer, dvs. etablering og oppkjøp av bedrifter i hverandres land, tar EU kun mål av seg til å fullføre en avtale om investeringer, den såkalte EU-China Comprehensive Agreement on Investment (CAI). Arbeidet med denne avtalen tok til i februar 2012 og påregnes klar for undertegning i løpet av 2020. EU har lenge presset på for å få en sluttdato, og nylig gikk Kina med på det. Fra kinesisk side er det et klart uttrykt ønske om også å forhandle frem en frihandelsavtale med EU.

Den pågående handelskrigen med USA gjør Kina mer interessert i å få på plass avtaler med andre. Imidlertid står det ikke å nekte at kineserne har tendens til å love mer enn de holder.

¹¹ <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2116836/xi-jinping-thought-communist-partys-tighter-grip-china>

Av den grunn insisterte EU under forhandlingene i april i år at deres kinesiske motparter skulle sikre støtte fra toppledelsen i Beijing på ordninger som Europa fant akseptable. “Vi må slutte å være naive”, som den franske presidenten har uttrykt det. Man er lei av tomme løfter. I forhandlingene ser europeerne ut til å ha lært noe av amerikanerne; det kom til et punkt hvor de truet med å forlate forhandlingsbordet om det ikke ble gitt bindende løfter.¹²

I november i år undertegnet EU og Kina en avtale som gir beskyttelse til om lag hundre varemerker som Champagne og Parmesan, dvs. kvalitetsprodukter med regional tilknytning. Ut fra tanken om at en slik beskyttelse vil kunne være til ulempe for amerikansk eksport av landbruksvarer til Kina, prøvde USA å hindre Kina fra å skrive under. Men den gang ei.

Nylig fikk Beijing på plass en begrenset avtale med USA for nedtrapping av handelskrigen mellom de to landene, som nå har pågått i halvannet år.¹³ Avtalen tok ned noen av USAs tollsatser samtidig som Kina forplikter seg til økt import av amerikanske landbruksprodukter. For president Trump var det viktig å skaffe seg “en seier” her nå som valgkampen stunder til. De store spørsmålene i striden mellom Kina og USA, som subsidiering av kinesiske statsforetak, tvungen overføring av teknologi, unnlattelse av å etterleve regler for IPR (Intellectual Property Rights), samt Kinas industripolitikk der siktemålet er å ta over som den ledende nasjon rent teknologisk slik det er nedfelt i programmet “Made in China 2025”, vil neppe bli tatt skikkelig tak i før i 2021, når valget i USA i november er unnagjort.

For Kina vil den forventede nedskalering av konflikten med USA gjennom 2020 gjøre det lettere å konsentrere seg om forholdet til EU. Som amerikanerne er EU misfornøyd med Kinas subsidiering av statsforetak; tvungne overføringer av teknologi; “kjøp kinesisk”, som myndighetene både sentralt og lokalt bedriver; sterke begrensninger på utenlandske foretaks anledning til å etablere virksomhet i Kina, osv.

I tillegg har EU uttrykt engstelse for “social credit”-systemet som nå er under utvikling i Midtens Rike. Poenget med et slikt “Storebror-ser-deg-system” er temmelig fremmed for europeisk kultur og tenkemåte, for å si det mildt. Dersom planen om et “*corporate social credit system*” lanseres, der man gir poeng til foretak basert på atferden, som i neste omgang kan ha betydning for forretningsmessige spørsmål, må dette også bli et tema i forhandlinger.

¹² “The EU representatives seemed to take a lesson from how US President Donald Trump and his team pressured China, analysts said,” se artikkel i South China Morning Post den 10. april 2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3005470/joint-statement-threat-eu-diplomats-nearly-walked-out-talks>

¹³ Nærmere om avtalen her, i notat fra Fung Business Intelligence, av 14. desember 2019, https://www.fbicgroup.com/sites/default/files/China%20and%20US%20agree%20to%20phase%20one%20trade%20deal.pdf?utm_source=Fung+Business+Intelligence+Newsletter+Distribution+List&utm_campaign=bfd918e7dc-EMAIL_CAMPAIGN_2019_12_16_01_35&utm_medium=email&utm_term=0_e864bfec76-bfd918e7dc-283664209

Sett at ansatte ved en tysk bedrift med stor eksport til Kina finner det betimelig å gi sin moralske støtte til studentene som protesterer i Hong Kong, eller til muslimer i interneringsleire i Xinjiang-provinsen. Kinesiske myndigheter liker det dårlig. Og med umiddelbar virkning blir all eksport som foretaket har til Kina, stanset.

Eksemplet over er ikke tilfeldig valgt. Den 5. august 2019 tok fagforeningene for piloter og kabinansatte i Cathay Pacific Airways, et av verdens største flyselskap med base i Hong Kong, del i en generalstreik i Hong Kong. Noen dager senere påla luftfartsmyndigheten i Kina strengere sikkerhetsregler for flyselskapet, samtidig som ansatte i statseide foretak i Kina sluttet å fly med selskapet. Selv private reiser skulle man unngå. Aksjekursen for Cathay sank til sitt laveste på ti år.

Styreformannen i selskapet uttrykt først at det var helt uaktuelt å skulle fortelle de ansatte "... what to think about issues such as Hong Kong's protest movement". Noen dager senere krøp administrerende direktør i Cathay til korset "We must and will comply."¹⁴

Til tross for BRI-initiativet, som Xi Jinping annonserte med brask og bram i 2013, er Kinas utgående direkteinvesteringer synkende. Det har sammenheng med strengere kontroll på utgående kapitalbevegelser fra de kinesiske myndighetenes side så vel som strammere reguleringer i mottakerlandene. For EUs vedkommende sank direkte investeringer fra Kina til vel 17 milliarder euro i 2018, en nedgang på 40 prosent fra året før. Det er mindre enn halvparten av kinesiske investeringer i EU i toppåret 2016.

Kina har vært engstelig for at USA og Europa ville gå sammen og presse Midtens Rike til innrømmelser på områder der de to har felles interesser. Imidlertid har EU sagt klart fra at de ikke vil ta parti i handelskrigen mellom USA og Kina. Europa er skuffet over hvordan USA legger toll på varer fra EU og underminerer Verdens handelsorganisasjon (WTO). At Trump har trukket USA fra Paris-avtalen, svekker tilliten ytterligere.

I april 2020 vil Kina og EU holde toppmøte som de gjør hvert annet år, denne gangen i Beijing, med Kinas statsminister Li Keqiang som vert. I september reiser president Xi Jinping til Leipzig for å møte alle statslederne i de 27 EU-landene. Hvorvidt dette "27+1"-toppmøtet vil bli en engangsforeteelse eller det første i en rekke av slike, gjenstår å se.

Videre skal gruppen "17+1" ha toppmøte i Hellas i 2020. Det er her snakk om 17 land i Sentral- og Øst-Europa, som har innledet et nærmere samarbeid med Kina, der hensikten er å fremme

¹⁴ Se artikkelen "Cathay Pacific had a week from hell caught between China and Hong Kong", i den ledende avisen i Singapore, *The Straits Times* 16. August 2019, <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/cathay-had-a-week-from-hell-caught-between-china-and-hong-kong>

BRI-prosjekter som utbygging av infrastruktur og handel forøvrig. Blant disse landene finner vi noen mellomstore EU-stater, som Hellas, Ungarn og Tsjekia, og også ett større, nemlig Polen. EU er mindre begeistret for denne tettere relasjonen mellom Kina og i hovedsak periferi-land i Europa. "Hold dere til reglene i EU og reguleringene som er fastsatt der i prosjektene dere har med Kina", er rådet fra Brussel.

På toppen av dette har Kina nå tilsatt en topp diplomat, Wu Hongbo, som landets spesielle utsending til Europa. En sentral oppgave for Wu er å fremme BRI-prosjekter i mindre land, der Kina kan bidra med finansielle midler.

7. Kina og WTO

Status som utviklingsland gir fordeler i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Land med denne statusen kan lettere få aksept for subsidier til jordbruket, høyere tollsatser, og strenge regler for utenlandske foretak som vil etablere seg i landet. Men om de konkurransevridende virkningene av slike tiltak etter hvert oppleves som urimelige, får WTO et problem. Eksponenten for kritikken her er president Donald Trump. Men lenge før Trump har USA sett seg lei på hvordan land som Sør-Korea og Kina drar urimelige fordeler av sin status som u-land.

Nylig besluttet Sør-Korea at landet ikke lenger vil søke fordeler ved fremtidige forhandlinger basert på sin status som utviklingsland i WTO. "Det er vanskelig å få internasjonal aksept for at vi er et utviklingsland gitt den økonomiske statusen vi nå har", som landets finansminister sa på fjernsyn i oktober i år.¹⁵ På samme måten som Paris-avtalen om klima baserer seg på hvert enkelt lands frivillige innspill til egne reduksjoner i utslipp av CO₂, er status som utviklingsland i WTO noe det enkelte land selv bestemmer om det skal frasi seg.¹⁶

At Sør-Korea ikke lenger vil bruke sin status som utviklingsland i WTO, er en seier for Trump i arbeidet med å presse Kina til det samme, hevder professor Cheong In-kyo ved Inha universitetet i Sør-Korea. "China now has one fewer reason to hold on to its developing-nation status", sier han.

¹⁵ "South Korea no longer wants to be treated as a 'developing country'" i Aljazeera 25. oktober 2019, <https://www.aljazeera.com/ajimpact/south-korea-longer-treated-developing-country-191025043111108.html>

¹⁶ Sør-Korea vil ikke bruke argumentet om utviklingsland ved forhandlinger i fremtiden. Men å gi fra seg denne statusen, se det vil de ikke. Best å holde døren på gløtt.

Men hva sier Kina? På Boao Forum i Hainan i mars 2019 – Kinas svar på World Economic Forum i Davos – kom tidligere sentralbanksjef Zhou Xiaochuan med noen interessante observasjoner. Han erkjente at klagemålene mot Kina hva gjelder utnyttning av sin status som u-land i WTO har noe for seg. Men la til at subsidier og andre konkurransevridende tiltak stadig blir redusert. Myndighetene er villige til å få fart på denne prosessen slik at "... these distortions will eventually disappear". For så å minne om at Kina er et stort land og at det ikke alltid er så lett for myndighetene sentralt å ha oversikt over hva som skjer.

"The implementation at the local level may not be consistent, and local governments may have behaved inappropriately, but this does not represent the Chinese government stance".¹⁷

Den tradisjonelle forklaringen Kina gjerne gir når spørsmål om status som utviklingsland kommer opp, er å trekke frem at landets bruttonasjonalprodukt per innbygger er noe lavere enn hva kriteriet for å være u-land tilsier. At den velrenommerte tidligere sentralbanksjefen, som på grunn av sin dyktighet satt ved roret lenger enn reglene tilsa, sier det han sier, er interessant. Men bemerk strategien. Etter erkjennelse kommer forsikring om bevegelse i riktig retning; unnskyldning om at i et stort land er det vanskelig å ha full oversikt; og fravær av spesifikke, konkrete mål.

USAs vegring mot å nominere nye dommere til WTOs tvisteløsningsorganer er akkurat nå den største trusselen mot organisasjonen. Norge må gjøre sitt ytterste for å bidra til at WTO "står han av", som nordlendingene sier. Det som nå skjer med WTO tjener også som eksempel på hvor fort våre omgivelser endrer seg. Her er det vår tradisjonelt nærmeste allierte som ved sin alenegang direkte undergraver de små lands interesser.

¹⁷ <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3004873/china-refuses-give-developing-country-status-wto-despite-us>

8. Nærmere om tre kinesiske direkteinvesteringer i Skandinavia ...

2010 Volvo / Geely – langt bedre eier for Volvo enn Ford

I januar 1999 kjøpte Ford Motor Company personbildevisjonen til Volvo for 6.45 milliarder dollar, som del av strategien å satse på mer luksuspregede biler. Ford hadde tidligere tatt over Jaguar og Land Rover.

Da finanskrisen slo inn i 2008 ble Jaguar og Land Rover solgt til indiske Tata Motors. Etter store tap i Volvo fryktet svenske myndigheter for at Ford skulle velge å slå det svenske datterselskapet konkurs. Frykten ble ikke mindre ved gjentatte bølger av oppsigelser.

Ved inngangen til 2009 ble det kjent at Ford vurderte å selge Volvo til en pris på seks milliarder dollar. Investor AB, investeringsselskapet til Wallenberg-gruppen, ble det sagt, vurderte å kjøpe. Det gikk også rykter om at BMW var interessert, så vel som russiske og kinesiske investorer. Det endte med at kinesiske Geely dro av sted med Volvo personbil, til en pris på 1,8 milliarder dollar.

Det har Sverige og svenskene all grunn til å være tilfredse med. I årsrapporten for Volvo for 2018 står dette å lese:

“Volvo Cars reached a new milestone in 2018, selling over 600,000 cars for the first time in its history. This key step in our ambitions follows double digit growth across 7 of our top 10 markets, contributing to a global growth of 12 per cent.”¹⁸

Videre at Volvo nå har om lag 43.000 ansatte, samt at hovedkontor, produktutvikling, markedsføring og administrasjonsfunksjoner er hovedsakelig lokalisert i Gøteborg. Volvo kan glede seg over å være den mest populære svenske arbeidsgiver for “bachelor engineering students”. I dag har Volvo om lag 20.000 ansatte i Sverige.

2011 Elkem / China National Bluestar Group – bra for begge

En dag i mars 2018 kunne administrerende direktør Helge Aasen i Elkem glede seg over at selskapet var tilbake på Oslo børs, 105 år etter selskapets første børsnotering og 13 år etter at det ble kjøpt av Orkla og tatt av børs.

¹⁸ Her er linken til årsrapporten

https://investors.volvocars.com/annualreport2018/res/pdf/VCG_AR_2018_ENG_20190319_hi-res.pdf

Orkla, viste det seg, var ikke egnet som eier av et foretak som driver med silisiummetall, støperiprodukter og høyrent silisium til solarindustrien. Etter bare seks år solgte Orkla seg ut. Kjøper var kinesiske China National Bluestar – et ledende selskap innenfor kjemikalier og fornybare materiale. Selskapet har sitt hovedkontor i Beijing. Bluestar eies 80 % av det kinesiske statseide selskapet ChemChina.

I forbindelse med at et statlig kinesisk selskap kom inn på eiersiden uttalte Helge Aasen følgende¹⁹:

“Jeg mener at sammenslåingen med Bluestar vil gi Elkem en sterk plattform til å fremme selskapets teknologiske førerskap og sikre en lønnsom utvikling i årene som kommer. For Elkem vil vi med Bluestar som ny eier, nå en av våre viktigste målsetninger, nemlig et sterkere nærvær i Asia generelt, og i Kina spesielt.”

Årsrapporten til Elkem for 2018 er en fryd å lese. Man leverte det beste resultatet i selskapets 114 år lange historie. Utsiktene for 2019 er imidlertid langt mindre lystelige. Handelskrigen mellom Kina og USA har rammet Elkem kraftig. Fra en toppnotering på Elkem-aksjen i august 2018 på over 44 kroner, var kursen ved utgangen av november 2019 sunket til beskjedne 21 kroner. I juni ble det klart at vel hundre medarbeidere på fabrikken i Kristiansand ville bli permittert ut året.

Likevel, at alliansen med Kina har betalt seg godt, står fast. Hovedkontoret til Elkem forblir i Oslo. Av vel 6.000 ansatte jobber noe i overkant av 1.200 i Norge. Elkem er en forskningsbasert innovasjonsbedrift, noe de som jobber der har all grunn til å være stolt over.

2018 Ekornes / Qumei Home Furnishings Group – tilfeldig?

Den 19. september 2018 stod dette å lese på nyhetene til NRK²⁰:

“Noregs største møbelprodusent i Sykkylven på Sunnmøre har gått frå å vere eit familieeigd selskap, via børsnotering, til å bli kinesisk. Qumei Home Furnishings Group med Ruihai Zhao i spissen har no fått hand om 98,36 prosent av aksjane. Resten blir tvangsutløyst til 139 kroner per aksje.”

Ekornes, som ble notert på Oslo Børs i 1995, ble dermed tatt av børsen. I 2017 hadde Ekornes 2.140 ansatte og en omsetning på 3.078 milliarder kroner.

¹⁹ <https://www.orkla.no/news/orkla-selger-elkem-til-china-national-bluestar/>

²⁰ <https://www.nrk.no/mr/ekornes-og-stressless-blir-kinesisk-1.14213782>

I november 2014 hadde Teknisk Ukeblad en artikkel om Ekornes der det ble fremholdt at standardiserte komponenter og kontroll på hele verdikjeden er helt sentralt for effektiv produksjon. Forholdene legges dermed til rette for automatisering. I bruk av roboter ligger Ekornes langt fremme.

SINTEF og Forskningsrådet har vært med og utviklet en robotisert sømcelle som syr fiber til hud og samtidig rynker materialet der dette er programmert. Produksjonscellen består av fire spesialbygde Durkopp Adler rynkemaskiner, fire spesialbygde roboter og en KUKA distribusjonsrobot. Et avansert "vision system" som tar 33 bilder i sekundet, kontrollerer avvik og sender informasjon til sømroboten for korrigering for hvert sting som blir sydd.²¹

KUKA. Interessant. I januar 2017 kjøpte kinesiske Midea Group, verdens største produsent av hvitevarer med 150.000 ansatte, 75 prosent av aksjene i KUKA, Tysklands ledende produsent av roboter med 13.700 ansatte. Samme år som Ekornes, en ivrig bruker av KUKAs roboter, ble tatt over av et annet kinesisk selskap. Tilfeldig? Neppe.

Mideas' overtakelse av KUKA virket som en "wake-up call" for tyske myndigheter. Å la fremragende tyske teknologiforetak ende på kinesiske hender likte Angela Merkel dårlig. Men uten noen lovhjemmel for å hindre dette oppkjøpet, og uten suksess med å få tyske Siemens interessert i å gi et bud, måtte hun se denne juvelen gå.

9. ... og om bygging av to broer

Problemer med Hålogalandsbrua ...

I 2012 gikk tilslaget for bygging av Hålogalandsbrua, Norges nest lengste hengebru, til Sichuan Road & Bridge Group (SRBG), et statseid kinesisk foretak med om lag 11.000 ansatte. Prosjektet skulle opprinnelig stått ferdig i 2016, men ble først avsluttet to år senere.

Tidlig i 2019 oppdaget man at en bolt som holder kablene på broa, ikke holdt. Bolten hadde begynt å slå sprekker. Etter nøye gransking ble det besluttet at alle måtte skiftes. Statens vegvesen mener at det kinesiske selskapet må ta denne feilen på sin kappe. Men Sichuan Road & Bridge Group nekter og vil ikke ta ansvaret her.²²

²¹ <https://www.amatecautomasjon.no/historier/forste-robotiserte-som-i-verden-forste-robot-som-handterer-myke-materialer>

²² I desember 2019 valgte Statens vegvesen å trekke kravet. <https://www.veier24.no/artikler/vegvesenet-trekker-reklamasjonskravet-etter-boltebrudd-pa-halogalandsbrua/481811>

Folk i Vegvesenet, som er byggherre, har i tillegg opplevd språk- og kulturforskjeller og forsinkelser som krevende. "Dette er ikke noe morsomt, det begynner å slite på alle som er involvert", sa Hans Jack Arntzen, prosjektleder i Statens vegvesen, til NRK i august 2018.²³

... og med neste prosjekt også, Beitstadsundsbrua i Nord-Trøndelag

I 2017, mens SRBG jobbet på overtid for å få Hålogalandsbrua ferdig, leverte selskapet anbud på å bygge Beitstadsundet bru i Trøndelag. Selv om tilbudet fra SRBG var 40 millioner kroner rimeligere enn det nest billigste, ønsket fylkesrådet i Nord-Trøndelag at prosjektet skulle gå til østerriksk-eide PNC Norge.

Men da protesterte Sichuan Road & Bridge Group: Siden anbudet deres er det laveste, har trønderne bare vær så god å akseptere det. Argumentet om at Kina ikke har samme rett til å delta i offentlige anbud som EU-landet Østerrike har, ble ikke presisert den gang Vegvesenet sendte ut invitasjon til å gi anbud. Å komme med dette argumentet nå fant det kinesiske selskapet helt uakseptabelt. Og truet med søksmål om de ikke nådde frem her.

Daværende fiskeriminister Per Sandberg, som også er fra Nord-Trøndelag, en av de største sjømatregionene i landet vårt, gav tidlig signal om at et nei til kineserne kunne føre til sanksjoner mot norsk lakseeksport. Det ville han ikke vite noe av. Eller, som han sa til Trønder-Avisa²⁴:

"Hvis fylkesrådet tror det blir enklere å eksportere når de ekskluderer selskapet, tror jeg alle skjønner at de er på ville veier. Dette kan bli dramatisk."

Saken ble utsatt og sendt over til fylkesutvalget i nye Trøndelag. Tidlig i november 2017, etter klar anbefaling fra Vegvesenet, besluttet fylkesutvalget at alle de tre tilbyderne skal vurderes på lik linje. Og SRBG fikk jobben.

Hvorvidt Sichuan Road & Bridge Group hadde blitt invitert til å gi anbud på bygging av Beitstadsundsbrua om problemene man fikk med Hålogalandsbrua hadde vært kjent noen år tidligere, er ikke godt å si.

²³ <https://www.nrk.no/nordland/kinesisk--vant-anbudet-om-halogalandsbrua--na-er-den-forsinket-nok-en-gang-1.14151414>

²⁴ <https://www.nrk.no/trondelag/trondersk-nei-til-kinesisk-bruselskap-forer-til-problemer-for-lakseeksport-til-kina-1.13753288>

Hva er egentlig kinesernes anliggende? Hvorfor driver de på slik?

I lys av at åpningen av Beitstadsundbrua nylig er blitt utsatt et par måneder har bladet Byggeindustrien tatt opp dette med SRBGs kontraktsdirektør i Norge, Alexandros Tssetis. Her er et utdrag:

“– Byggeindustrien har nylig skrevet at dere omsatte for litt over 253 millioner og gikk med 175 millioner kroner i underskudd i det norske markedet i fjor. Ble tilbudet priset kunstig lavt for å vinne anbudet og for å skaffe dere et referanseprosjekt i Europa?”

– Nei, dette har vi svart ut tidligere. Vi jobber ikke på denne måten, og det har heller ikke vært tilfellet i dette prosjektet. Krevende risikohåndtering er en del av det økonomiske bildet. Det vil alltid skje uforutsette ting i løpet av et prosjekt, og det er mange aktører som er involvert. I tillegg er de bruprojektene vi har vært involvert i, krevende i seg selv, sier Tssetis.”

“Vi jobber ikke på den måten”. Hva menes? Taper 175 millioner kroner – må vel i noen grad skyldes at anbudene man gav var for lave?

“Krevende risikohåndtering er en del av det økonomiske bildet”. Hvilke risikoer tok man ikke høyde for? Hvor vanlig er det i denne bransjen å tape så mye? Hva lærte man av Hålogalandsprosjektet?

Kina har overskudd i produksjon av jern og stål, aluminium og sement etc., i noen grad på grunn av motkonjunkturpolitikk fra 2008 da finanskrisen rammet og innenlandske realinvesteringer tok kraftig av. BRI-prosjektet er én måte å bli kvitt noe av denne produksjonen på. Bygging av infrastruktur i Norge en annen.

Et annet spørsmål er hvor viktig det er at vi her i landet selv har solid kompetanse og erfaring i bygging av infrastruktur. Dette argumentet vil norske entreprenørselskap fremføre med stor tyngde. Men det kan slå begge veier. Læringen norske entreprenører får ved å engasjere kinesiske foretak i bygging av broer er viktig. Og bygge broer vet vi at kineserne kan. Til tross for blandede erfaringer så langt.

Går SRBG konkurs? Neppe. Statseide foretak *kan* operere med slike tall – om kineserne ut fra et bredere perspektiv ser seg tjent med det. Men dermed påvirkes konkurransesituasjonen også. Over tid kan Kina få pengene igjen, om andre etter hvert kaster kortene.

10. Hva nyere forskning har å si om saken

Våren 2018 ble det lagt frem en omfattende analyse av kinesiske oppkjøp av tyske foretak i årene 2014 – 2017. Av de i alt 175 “Mergers and Acquisitions” (M&A) som fant sted i denne perioden, var hele to tredjeparter i nøkkelsektorer som myndighetene i Kina har gjort klart at de satser sterkt på – som er listet opp i dokumentet “Made in China 2025” fra 2015.

Analysen, som Cora Jungbluth ved Bertelsmann Foundation står for, finner ikke noen utpreget dominans av statseide kinesiske foretak i disse oppkjøpene. Imidlertid legger hun til at staten trolig har sterk påvirkning på atferden til kinesiske foretak utover det som er reflektert i formelt eierskap. Nettopp fokus på bedrifter i “Made in China 2025” peker i den retningen, der for øvrig “High-end numerical control machinery and robotics” er nummer to på listen over de ti utpekte sektorene.²⁵

Et annet punkt som blir tatt opp i denne analysen, er det totale fraværet av likebehandling. Tyske foretak ville ikke hatt en snøballs sjanse til å gjøre tilsvarende oppkjøp av kinesiske bedrifter. Eller som Cora Jungbluth treffende skriver:

“A Chinese KUKA, if there were one, would never fall into foreign hands.”

Selv etter 18 år som medlem av WTO, har Kina unndratt seg likebehandling av andre lands foretak i Kina som kinesiske foretak møter ute. Som nevnt over har EU nå fått løfte om at avtalen om direkteinvesteringer mellom EU og Kina skal underskrives innen utgangen av 2020.

For et par år siden skrev Hans Jørgen Gåsemyr og Bjørnar Sverdrup-Thygeson, begge ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt, en grei artikkel om kinesiske investeringer i Norge.²⁶ To poeng tar vi med oss.

For det første at Kina, også i den perioden da Norge befant seg i fryseboksen, ikke unnlot å foreta flere større direkteinvesteringer i landet vårt, hvortil forfatterne, noe kryptisk, konkluderer at atferden til kinesiske investorer “...may not depend on smooth bilateral relations.” Deng Xiaoping, med sin pragmatiske tilnærming, ville nikket samtykkende.

For det andre, at i motsetning til Tyskland hvor fire av fem kinesiske direkteinvesteringer er ved private foretak, er hovedtyngden av slike investeringer i Norge ved statseide foretak. Det

²⁵ Se https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/MT_Is_China_Systematically_Buying_Up_Key_Technologies.pdf

²⁶ <https://www.nupi.no/Nyheter/Fersk-rapport-om-kinesiske-investeringer>

kan ikke bety annet enn at avstanden fra kinesiske investorer til kinesiske politikere er kortere i Norge enn i Tyskland. Tilsier det behov for en ekstra grad av årvåkenhet ved vurdering av kinesiske investeringer i Norge?

Om man ikke ønsker å bruke kinesiske foretak til å bygge broer eller annet for det offentlige, må vi heller ikke invitere dem til å gi anbud. I lys av Polar Silk Road prosjektet, der Kina tar sikte på å utbygge veien til Europa sjøverts, forbi Norge der nord, bør vi være særlig varsomme med å la andre land eie eller bygge ut infrastruktur. En Kirkenes-utbygging som ledd i en Artic Corridor må være norsk. Men vi kan samarbeide innenfor rammen av Havrettskonvensjonen ved utformingen av et seilingsregime for NØ-passasjen.

11. Noen avsluttende merknader

Kina har et statskapitalistisk system med en helhetlig og langsiktig økonomisk politikk. Norge har et desentralisert markedsøkonomi der man i liten grad driver med samfunnsplanlegging på tvers av sektorer. Kina er selektiv i sin åpning mot verden. Sentrale sektorer vil de selv utvikle, slik det blant annet er nedfelt i programmet "Made in China 2025".

Direkteinvesteringer inn i Kina er særlig velkomne når de bygger opp under målsetninger som myndighetene har. På den bakgrunn var det ikke underlig at Opera Software ble tatt godt i mot da en del av selskapet ble solgt til Kina. Å kjøpe norsk spisskompetanse og i ikke liten grad flytte den til Kina, er bra for kineserne. At det motsatte skal kunne skje – norsk oppkjøp av kinesisk foretak helt i spiss rent teknologisk – se det er en utfordring for dem som nå forhandler med kineserne.

Kina investerer også i mindre og smarte selskaper i Norge. I hvilken grad og på hvilke måter vet vi ikke. Norge mangler ganske enkelt et register for utenlandsk eierskap i norske foretak. I den verden vi nå lever i bør dette snarest mulig rettes på.

En løpende oversikt over aktiviteter ved høyskoler og universiteter og frittstående institutter hva gjelder forskningsprosjekter med utenlandske institusjoner og foretak, bør man vel også vurdere. Et minimumskrav må være at all slik forskning presenteres på engelsk.

For Midtens Rike har økonomiske samkvem med andre land et middel til å fremme egne strategiske mål. Forstår vi godt nok den langsiktige og brede kinesiske tenkningen? Hva Kina til syvende og sist sikter mot i sitt forhold til Norge (og Svalbard)? Og som handelsavtalen de ønsker med oss er ett av flere instrumenter for.

Handelen med Kina er ikke all verden. I 2017 utgjorde eksporten til Kina fra Fastlands Norge fire prosent. Sjømat står for en stor del av denne utførselen. Med Kina selv som en stadig mer ivrig produsent av oppdrettslaks, til havs, basert i ikke liten grad på norsk teknologi, har vi ingen garanti for at veksten i eksport av sjømat til Kina fortsetter.

Norge trenger mer kunnskap om og innsikt i hvordan Kina resonnerer og tenker seg. Sverige har tatt innover seg en slik erkjennelse. I september i fjor ble det lagt frem et notat på 23 sider for Riksdagen, " Approach to matters relating to China". Her konkluderes det med at et nasjonalt forskningsbasert kunnskapssenter for Kina vil bli etablert.²⁷ Med den fragmenterte strukturen norsk forskning og kunnskap om Kina forøvrigt er preget av, er det god grunn til å etterspørre et tilsvarende initiativ fra våre egne myndigheter.

29. februar 2020

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025>

²⁷ Notatet slutter slik: "The Government is initiating efforts to clarify how improved acquisition of knowledge can best be achieved, how current expertise on China in Sweden can be better coordinated and strengthened, and how this approach can gain broader support. This work includes preparing for the establishment of a national research-based knowledge centre on China." Her er link til det underliggende dokumentet: <https://www.government.se/4adb19/contentassets/e597d50630fa4eaba140d28fb252c29f/government-communication-approach-to-matters-relating-to-china.pdf>